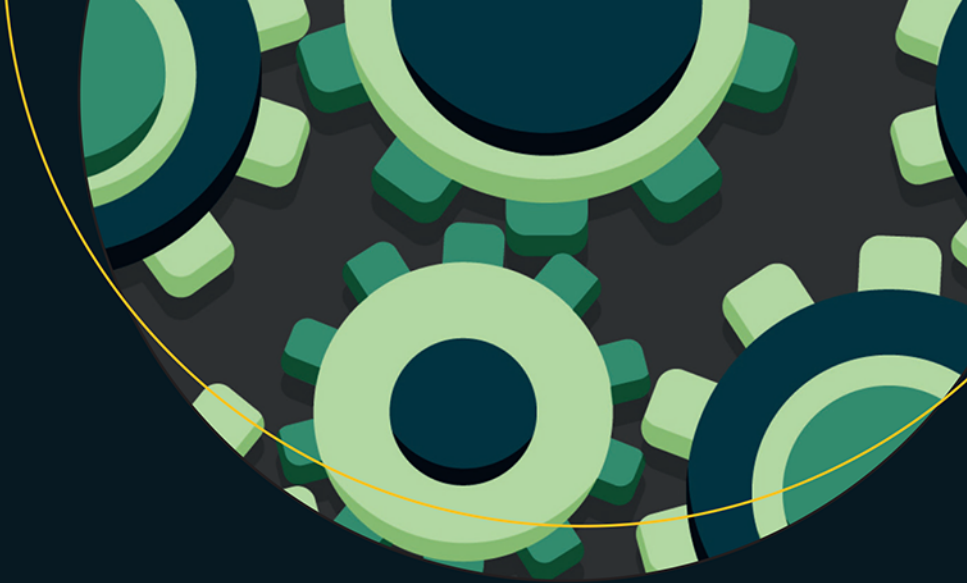

Programowanie w asemblerze x64

Od nowicjusza do znawcy AVX

Jo Van Hoey

Tytuł oryginału: Beginning x64 Assembly Programming: From Novice to AVX Professional

Tłumaczenie: Grzegorz Werner

ISBN: 978-83-289-0109-4

First published in English under the title Beginning x64 Assembly Programming: From Novice to AVX Professional by Jo Van Hoey, edition: 1

Copyright © 2019 by Jo Van Hoey

This edition has been translated and published under licence from APress Media, LLC, part of Springer Nature. APress Media, LLC, part of Springer Nature takes no responsibility and shall not be made liable for the accuracy of the translation.

Polish edition copyright © 2024 by Helion S.A.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording or by any information storage retrieval system, without permission from the Publisher.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz wydawca dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawca nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres

<https://helion.pl/user/opinie/proase>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Helion S.A.

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel. 32 230 98 63

e-mail: helion@helion.pl

WWW: <https://helion.pl> (księgarnia internetowa, katalog książek)

Printed in Poland.

- Kup książkę
- Poleć książkę
- Oceń książkę

- Księgarnia internetowa
- Lubię to! » Nasza społeczność

Spis treści

	O autorze	9
	O recenzencie technicznym	11
	Wprowadzenie	13
	Zanim zaczniesz	15
Rozdział 1.	Twój pierwszy program	17
	Edycja, asemblacja, konsolidowanie i uruchamianie (lub debugowanie)	18
	Struktura programu w asemblerze	22
	Sekcja .data	22
	Sekcja .bss	23
	Sekcja .txt	24
	Podsumowanie	26
Rozdział 2.	Liczby binarne, liczby szesnastkowe i rejestry	27
	Krótkie wprowadzenie do liczb binarnych	27
	Liczby całkowite	28
	Liczby zmiennoprzecinkowe	29
	Krótkie wprowadzenie do rejestrów	29
	Rejestry ogólnego przeznaczenia	29
	Rejestr wskaźnika instrukcji (rip)	31
	Rejestr flag	31
	Rejestry xmm i ymm	32
	Podsumowanie	32
Rozdział 3.	Analizowanie programu za pomocą debugera: GDB	33
	Rozpoczynanie debugowania	33
	Do dzieła!	38
	Kilka dodatkowych poleceń GDB	40
	Nieco ulepszona wersja programu hello, world	41
	Podsumowanie	42

Rozdział 4.	Twój następny program: żyje i ma się dobrze!	43
	Analiza programu	44
	Wypisywanie	47
	Podsumowanie	50
Rozdział 5.	Asembler jest oparty na logice	51
	NOT	51
	OR	51
	XOR	52
	AND	52
	Podsumowanie	53
Rozdział 6.	Data Display Debugger	54
	Praca z DDD	54
	Podsumowanie	57
Rozdział 7.	Skoki i pętle	58
	Instalowanie SimpleASM	58
	Używanie SASM	58
	Podsumowanie	65
Rozdział 8.	Pamięć	66
	Eksplorowanie pamięci	66
	Podsumowanie	72
Rozdział 9.	Arytmetyka liczb całkowitych	73
	Wprowadzenie do arytmetyki liczb całkowitych	73
	Badanie instrukcji arytmetycznych	76
	Podsumowanie	79
Rozdział 10.	Stos	80
	Jak działa stos	80
	Monitorowanie stosu	83
	Podsumowanie	84
Rozdział 11.	Arytmetyka zmiennoprzecinkowa	85
	Pojedyncza i podwójna precyzja	85
	Kodowanie z liczbami zmiennoprzecinkowymi	86
	Podsumowanie	88
Rozdział 12.	Funkcje	89
	Pisanie prostej funkcji	89
	Więcej funkcji	90
	Podsumowanie	92
Rozdział 13.	Wyrównanie stosu i ramka stosu	93
	Wyrównanie stosu	93
	Więcej o ramkach stosu	95
	Podsumowanie	96

Rozdział 14. Funkcje zewnętrzne	97
Budowanie i konsolidowanie funkcji	97
Rozszerzanie pliku makefile	100
Podsumowanie	101
Rozdział 15. Konwencje wywoływania	102
Argumenty funkcji	103
Układ stosu	106
Zachowywanie rejestrów	108
Podsumowanie	110
Rozdział 16. Operacje bitowe	111
Podstawy	111
Arytmetyka	116
Podsumowanie	120
Rozdział 17. Manipulacje bitowe	121
Inne sposoby modyfikowania bitów	121
Zmienna bitflags	123
Podsumowanie	124
Rozdział 18. Makra	125
Pisanie makr	125
Narzędzie objdump	127
Podsumowanie	127
Rozdział 19. Konsolowe wejście-wyjście	129
Praca z wejściem-wyjściem	129
Jak radzić sobie z przepełnieniem bufora	131
Podsumowanie	134
Rozdział 20. Plikowe wejście-wyjście	135
Wywołania systemowe	135
Obsługa plików	136
Asemlacja warunkowa	143
Instrukcje do obsługi plików	143
Podsumowanie	145
Rozdział 21. Wiersz poleceń	146
Dostęp do argumentów wiersza polecenia	146
Debugowanie wiersza poleceń	147
Podsumowanie	149
Rozdział 22. Od C do asemlera	150
Pisanie pliku źródłowego C	150
Pisanie kodu asemlera	152
Podsumowanie	155
Rozdział 23. Asemler wplatany	156
Podstawowy asemler wplatany	156
Rozszerzony asemler wplatany	158
Podsumowanie	160

Rozdział 24. Łańcuchy	161
Przenoszenie łańcuchów	161
Porównywanie i skanowanie łańcuchów	165
Podsumowanie	169
Rozdział 25. Identyfikowanie procesora	170
Instrukcja cpuid	170
Instrukcja test	173
Podsumowanie	174
Rozdział 26. SIMD	175
Dane skalarne i upakowane	175
Dane niewyrównane i wyrównane	177
Podsumowanie	178
Rozdział 27. Rejestr mxcsr	179
Manipulowanie bitami mxcsr	180
Analiza programu	184
Podsumowanie	186
Rozdział 28. SSE — wyrównanie danych	187
Przykład z niewyrównanymi danymi	187
Przykład z wyrównanymi danymi	189
Podsumowanie	193
Rozdział 29. SSE — upakowane liczby całkowite	194
Instrukcje SSE operujące na liczbach całkowitych	194
Analiza kodu	196
Podsumowanie	196
Rozdział 30. SSE — manipulowanie łańcuchami	197
Bajt sterujący imm8	198
Używanie bajta sterującego imm8	199
Bity 0. i 1.	199
Bity 2. i 3.	199
Bity 4. i 5.	200
Bit 6.	200
Bit 7.	201
Flagi	201
Podsumowanie	202
Rozdział 31. Wyszukiwanie znaku	203
Określanie długości łańcucha	203
Wyszukiwanie w łańcuchach	205
Podsumowanie	209
Rozdział 32. Porównywanie łańcuchów	210
Długość niejawna	210
Długość jawna	212
Podsumowanie	216

Rozdział 33. Przetasowania	217
Pierwsze spojrzenie na tasowanie	217
Tasowanie z dystrybucją	222
Tasowanie z odwracaniem	223
Tasowanie z rotacją	223
Tasowanie bajtów	224
Podsumowanie	225
Rozdział 34. SSE — maski łańcuchowe	226
Wyszukiwanie znaków	226
Wyszukiwanie zakresu znaków	231
Wyszukiwanie podłańcucha	234
Podsumowanie	238
Rozdział 35. AVX	239
Test obsługi AVX	239
Przykładowy program AVX	241
Podsumowanie	245
Rozdział 36. AVX — operacje macierzowe	246
Przykładowe obliczenia na macierzach	246
Wypisywanie macierzy: printm4x4	254
Mnożenie macierzy: multi4x4	254
Odwracanie macierzy: inverse4x4	257
Twierdzenie Cayleya-Hamiltona	257
Algorytm Leverriera	257
Kod	258
Podsumowanie	260
Rozdział 37. Transpozycja macierzy	261
Przykładowy kod do transpozycji macierzy	261
Wersja z odpakowywaniem	264
Wersja z tasowaniem	267
Podsumowanie	270
Rozdział 38. Optymalizacja wydajności	271
Wydajność obliczeń związanych z transpozycją macierzy	271
Wydajność obliczania śladu macierzy	277
Podsumowanie	282
Rozdział 39. Witaj, świecie Windows	283
Pierwsze kroki	283
Pisanie kodu	285
Debugowanie	287
Wywołania systemowe	287
Podsumowanie	287
Rozdział 40. Używanie Windows API	288
Wyjście konsolowe	288
Budowanie okien	291
Podsumowanie	292

Rozdział 41. Funkcje w Windows	293
Używanie więcej niż czterech argumentów	293
Praca z wartościami zmiennoprzecinkowymi	298
Podsumowanie	299
Rozdział 42. Funkcje wariadyczne	300
Funkcje wariadyczne w Windows	300
Mieszanie wartości	302
Podsumowanie	303
Rozdział 43. Pliki w Windows	304
Podsumowanie	307
Postowie. Co dalej?	308
Skorowidz	309

ROZDZIAŁ 1.

Twój pierwszy program

Pokolenia programistów rozpoczynały swoją karierę od nauczenia się, jak wyświetlić witaj, świecie na ekranie komputera. Jest to tradycja, którą zapoczątkował w latach 70. Brian W. Kernighan w napisanej wspólnie z Dennisem Ritchiem książce *The C Programming Language*. Kernighan opracował język programowania C w laboratoriach Bella. Od tego czasu wiele się zmieniło, ale C nadal jest językiem, który powinien znać każdy szanujący się programista. Większość „nowoczesnych” i „wyrafinowanych” języków programowania ma korzenie w C. Niekiedy C jest nazywany „przenośnym assemblerem”, więc jako początkujący programista assemblera, powinienes go poznać. Aby zadośćuczynić tradycji, zaczniemy od programu w assemblerze, który wyświetli witaj, świecie na Twoim ekranie. Na listingu 1.1 pokazano kod źródłowy assemblerowej wersji programu witaj, świecie, którą będziemy analizować w tym rozdziale.

Listing 1.1. *hello.asm*

```
; hello.asm
section .data
    msg    db        "witaj, świecie",0
section .bss
section .text
    global main
main:
    mov     rax, 1      ; 1 = wypisz
    mov     rdi, 1      ; 1 = na stdout
    mov     rsi, msg     ; łańcuch do wyświetlenia w rsi
    mov     rdx, 15      ; długość łańcucha, bez 0
    syscall           ; wyświetl łańcuch
    mov     rax, 60      ; 60 = wyjście
    mov     rdi, 0      ; 0 = wyjściowy kod sygnalizujący sukces
    syscall           ; zakończ
```

Edycja, asemblacja, konsolidowanie i uruchamianie (lub debugowanie)

Na rynku jest wiele dobrych edytorów tekstu, zarówno bezpłatnych, jak i komercyjnych. Poszukaj takiego, który obsługuje wyróżnianie składni dla 64-bitowej wersji NASM. Aby korzystać z wyróżniania składni, w większości przypadków będziesz musiał pobrać jakiś dodatek lub pakiet.

-
- W tej książce będziemy pisać kod przeznaczony dla Netwide Assembler (NASM). Istnieją inne asemblery, takie jak YASM, FASM, GAS i MASM firmy Microsoft. Jak to w świecie komputerów, często toczą się zażarte dyskusje, który jest najlepszy. Postanowiliśmy użyć asemblera NASM, ponieważ jest dostępny w wersjach dla Linuksa, Windows i macOS oraz ma dużą społeczność użytkowników. Podręcznik znajdziesz pod adresem www.nasm.us.
-

Będziemy używać edytora gedit z zainstalowanym plikiem wyróżniania składni asemblera. Gedit to standardowy edytor dostępny w Linuksie; my używamy dystrybucji Ubuntu Desktop 22.04 LTS. Plik wyróżniania składni znajdziesz pod adresem <https://wiki.gnome.org/action/show/Projects/GtkSourceView/LanguageDefinitions>. Pobierz plik `asm-intel.lang` i skopiuj go do katalogu `/usr/share/gtksourceview*.0/language-specs/`, zastępując gwiazdkę (*) numerem wersji zainstalowanej w Twoim systemie. Kiedy otworzysz gedit, na dole okna edytora będziesz mógł wybrać język programowania, w tym przypadku Assembler (Intel).

Na naszym ekranie gedit plik `hello.asm` z listingu 1.1 wygląda tak, jak pokazano na rysunku 1.1.

```

1 ; hello.asm
2 section .data
3     msg db      "witaj, świecie",0
4 section .bss
5 section .text
6     global main
7 main:
8     mov     rax, 1      ; 1 = wypisz
9     mov     rdi, 1      ; 1 = na stdout
10    mov     rsi, msg     ; łańcuch do wyświetlenia w rsi
11    mov     rdx, 15      ; długość łańcucha, bez 0
12    syscall                    ; wyświetl łańcuch
13    mov     rax, 60      ; 60 = wyjście
14    mov     rdi, 0      ; 0 = wyjściowy kod sygnalizujący sukces
15    syscall                    ; zakończ

```

Rysunek 1.1. Plik `hello.asm` w edytorze gedit

Chyba się zgodzisz, że dzięki wyróżnianiu składni kod staje się nieco bardziej czytelny.

Kiedy piszemy programy w asemblerze, mamy otwarte dwa okna — okno gedit, zawierające kod źródłowy, oraz okno z wierszem poleceń w katalogu projektu. Dzięki temu możemy łatwo przełączać się między edycją plików projektu a manipulowaniem nimi (asemblacją i wykonywaniem programu, debugowaniem itd.). Zgadza się, że w bardziej skomplikowanych i większych projektach to za mało; będziesz potrzebował zintegrowanego środowiska

programistycznego (ang. *integrated development environment*, IDE). Ale na razie praca z prostym edytorem tekstu i wierszem poleceń (innymi słowy, z CLI) w zupełności wystarczy. Ma to tę zaletę, że możemy skupić się na assemblerze, a nie na „wodotryskach” oferowanych przez IDE. W późniejszych rozdziałach omówimy przydatne narzędzia i programy użytkowe, niektóre z graficznym interfejsem użytkownika, a inne uruchamiane z poziomu CLI. Jednak opis środowisk IDE wykracza poza ramy niniejszej książki.

W każdym ćwiczeniu używamy oddzielnego katalogu projektowego, który zawiera wszystkie pliki potrzebne w danym projekcie.

Oczywiście, oprócz edytora tekstu będzie potrzebnych kilka innych narzędzi, takich jak GCC, GDB, make i NASM. Najpierw sprawdź, czy masz zainstalowany pakiet GCC.

GCC (skrót od ang. *GNU Compiler Collection*) to domyślny kompilator i linker w Linuksie. (GNU, skrót od GNU to Nie Unix, to rekurencyjny akronim. Używanie rekurencyjnych akronimów jest starym żartem zapoczątkowanym w latach 70. przez programistów Lispa. Kiepskim starym żartem...)

W wierszu poleceń wpisz **gcc -v**. GCC wyświetli kilka komunikatów, pod warunkiem że jest zainstalowany. Jeśli nie jest, zainstaluj go poniższym poleceniem:

```
sudo apt install gcc
```

Sprawdź też, czy zainstalowane są pakiety GDB i make, przez wydanie poleceń **gdb -v** i **make -v**. Jeśli nie rozumiesz tych instrukcji, odśwież swoją wiedzę o Linuksie, zanim przejdiesz dalej.

Musisz zainstalować assembler NASM i pakiet **build-essential**, który zawiera kilka potrzebnych narzędzi. W Ubuntu Desktop 22.04 możesz to zrobić poleceniem:

```
sudo apt install build-essential nasm
```

W wierszu poleceń wpisz **nasm -v**, a nasm wyświetli numer wersji, jeśli jest prawidłowo zainstalowany. Po zainstalowaniu opisanych wyżej programów jesteś gotowy do napisania pierwszego programu w assemblerze.

Wpisz program **witaj**, **świecie** z listingu 1.1 w swoim ulubionym edytorze tekstu i zapisz go pod nazwą **hello.asm**. Jak wspomnieliśmy, do zapisania plików tego pierwszego projektu użyj oddzielnego katalogu. Wyjaśnimy każdy wiersz kodu dalej w tym rozdziale; zwróć uwagę na następujące cechy źródłowego kodu assemblera („kodem źródłowym” jest plik **hello.asm** z właśnie wpisanymi przez Ciebie instrukcjami programu):

- Możesz używać znaków tabulacji, spacji i nowego wiersza, żeby zwiększyć czytelność kodu.
- Jeden wiersz zawiera jedną instrukcję.
- Tekst następujący po średniku to komentarz, innymi słowy — wyjaśnienie przeznaczone dla człowieka. Komputery ignorują komentarze.

W edytorze tekstu utwórz kolejny plik zawierający wiersze pokazane na listingu 1.2.

Listing 1.2. Plik **makefile** dla programu **hello.asm**

```
# makefile dla hello.asm
hello: hello.o
    gcc -o hello hello.o -no-pie
hello.o: hello.asm
    nasm -f elf64 -g -F dwarf hello.asm -l hello.lst
```

Na rysunku 1.2 pokazano, jak wygląda ten plik w edytorze gedit.

```
1 # makefile dla hello.asm
2 hello: hello.o
3     gcc -o hello hello.o -no-pie
4 hello.o: hello.asm
5     nasm -f elf64 -g -F dwarf hello.asm -l hello.lst
```

Rysunek 1.2. Plik *makefile* w programie gedit

Zapisz ten plik pod nazwą *makefile* w tym samym katalogu, co *hello.asm* i wyjdź z edytora.

Plik *makefile* zostanie wykorzystany przez polecenie *make* do zautomatyzowanego zbudowania naszego programu. **Budowanie** programu to między innymi sprawdzanie, czy w kodzie źródłowym nie ma błędów, dodawanie niezbędnych usług systemu operacyjnego i przekształcanie kodu w sekwencję instrukcji czytelnych dla komputera. W tej książce będziemy używać prostych plików *makefile*. Jeśli chciałbyś dowiedzieć się o nich więcej, podręcznik znajdziesz na stronie:

<https://www.gnu.org/software/make/manual/make.html>

a samouczek jest dostępny pod adresem:

<https://www.tutorialspoint.com/makefile/>

Aby zrozumieć, co robi plik *makefile*, trzeba czytać go od góry w dół. Oto uproszczone wyjaśnienie: narzędzie *make* pracuje na drzewie zależności. Zauważa, że *hello* zależy od *hello.o*. Następnie zauważa, że *hello.o* zależy od *hello.asm*, a *hello.asm* nie zależy od niczego innego. Narzędzie *make* porównuje daty ostatniej modyfikacji plików *hello.asm* i *hello.o*, a jeśli data modyfikacji *hello.asm* jest późniejsza, wykonuje wiersz po *hello.o*, czyli *hello.asm*. Następnie *make* zaczyna czytać plik *makefile* od nowa i odkrywa, że data modyfikacji *hello.o* jest późniejsza niż data modyfikacji *hello*. Wykonuje więc wiersz po *hello*, czyli *hello.o*.

W ostatnim wierszu naszego pliku *makefile* program NASM jest używany jako asembler. Po opcji *-f* następuje format wyjściowy, w naszym przypadku *elf64* (ang. *Executable and Linkable Format for 64-bit* — format plików wykonywalnych i konsolidowalnych dla architektury 64-bitowej). Opcja *-g* oznacza, że chcemy dołączyć informacje na użytek debugowania w formacie określonym po opcji *-F*. Używamy formatu debugowania *dwarf*. Komputerowi maniacy, którzy wymyślili ten format, najwyraźniej lubili *Hobbita* i *Władcę pierścieni* J.J.R. Tolkiena i może dlatego doszli do wniosku, że DWARF (krasnolud) będzie dobrym uzupełnieniem ELF-a... A tak poważnie, DWARF to skrót od ang. *Debug With Arbitrary Record Format* (debugowanie z arbitralnym formatem rekordu).

Innym formatem jest STABS, który nie ma nic wspólnego z dżganiem się mieczami w powieściach Tolkiena; nazwa jest skrótem od ang. *Symbol Table Strings* (łańcuchy tablicy symboli). Nie będziemy używać formatu STABS, żebyś nie zrobił sobie krzywdy.

Opcja *-l* nakazuje programowi NASM wygenerować plik *.lst*. Będziemy używać plików *.lst* do badania wyników asemblacji. NASM utworzy plik obiektowy z rozszerzeniem *.o*. Plik ten zostanie następnie przetworzony przez program konsolidujący, popularnie zwany linkerem.

- Może się zdarzyć, że NASM wyświetli kilka zagadkowych komunikatów o błędzie i odmówi utworzenia pliku obiektowego. Czasem NASM będzie narzekać tak uporczywie, że doprowadzi Cię na skraj szaleństwa. W takich przypadkach zachowaj spokój, wypij kolejną kawę i przejrzyj swój kod, ponieważ zrobiłeś coś złe. Im dłużej będziesz programować w assemblerze, tym szybciej zaczniesz wyłapywać błędy.

Kiedy w końcu przekonasz NASM, żeby wyprodukował plik obiektowy, kolejnym etapem będzie konsolidacja z wykorzystaniem linkera. Linker przetwarza Twój kod obiektowy i wyszukuje w systemie inne potrzebne pliki, zwykle usługi systemowe albo inne pliki obiektowe. Pliki te są następnie konsolidowane z wygenerowanym kodem obiektowym w celu utworzenia pliku wykonywalnego. Oczywiście, linker wykorzysta każdą możliwą okazję, aby się poskarżyć, że czegoś mu brakuje. W takim przypadku wypij kolejną kawę i sprawdź swój kod źródłowy oraz plik *makefile*.

W naszym przykładzie jako linkera używamy programu GCC (dla Twojej wygody poniżej jeszcze raz zamieszczamy odpowiedni wiersz pliku *makefile*):

```
hello: hello.o
    gcc -o hello hello.o -no-pie
```

Najnowszy linker i kompilator GCC domyślnie generują pliki wykonywalne niezależne od położenia (ang. *position-independent executable*, PIE). Ma to uniemożliwić hakerom zbadanie, jak program używa pamięci, aby wpłynąć na jego wykonywanie. W tym momencie nie będziemy budować plików PIE; bardzo skomplikowałoby to (celowo, ze względów bezpieczeństwa) analizę naszego programu. Dlatego do pliku *makefile* dodaliśmy parametr *-no-pie*.

Aby wstawić komentarz do pliku *makefile*, poprzedź go symbolem krzyżyka (#).

```
# makefile dla hello.asm
```

Używamy GCC ze względu na łatwy dostęp do biblioteki standardowej C z poziomu assemblera. Aby ułatwić sobie życie, od czasu do czasu w celu uproszczenia kodu assemblera będziemy używać funkcji C. Warto jednak wiedzieć, że innym popularnym programem konsolidującym w Linuksie jest *ld*, linker GNU.

Jeśli poprzednie akapity były niezrozumiałe, nie przejmuj się — napij się kawy i kontynuuj lekturę; są to informacje uzupełniające, które na tym etapie nie mają większego znaczenia. Pamiętaj tylko, że plik *makefile* jest Twoim sojusznikiem i wykonuje za Ciebie mnóstwo pracy; w tym momencie jedyne, o co musisz się martwić, to to, żeby nie popełnić błędu podczas przepisywania kodu.

W wierszu poleceń przejdź do katalogu, w którym zapisałeś plik *hello.asm* i plik *makefile*. Wpisz **make**, aby zasemblować i zbudować program, a następnie wykonaj go przez wpisanie w wierszu poleceń `./hello`. Jeśli zobaczysz komunikat `hello, world` wypisany przed monitem polecenia, to znaczy, że wszystko zadziało poprawnie. W przeciwnym razie zrobiłeś jakąś literówkę lub inny błąd i musisz sprawdzić kod źródłowy albo plik *makefile*. Uzupełnij kawę w swojej filiżance i wesołego debugowania!

Przykładowy wynik asemblacji i uruchomienia programu pokazano na rysunku 1.3.

```
grzegorz@Ubuntu22:~/x64/rozdzial 01$ make
nasm -f elf64 -g -F dwarf hello.asm -l hello.lst
gcc -o hello hello.o -no-pie
grzegorz@Ubuntu22:~/x64/rozdzial 01$ ./hello
witaj, świecie
grzegorz@Ubuntu22:~/x64/rozdzial 01$
```

Rysunek 1.3. Wynik wykonania programu witaj, świecie

Struktura programu w assemblerze

Nasz pierwszy przykład ilustruje podstawową strukturę programu w assemblerze. Oto jego główne części:

- sekcja `.data`,
- sekcja `.bss`,
- sekcja `.text`.

Sekcja `.data`

W sekcji `.data` deklaruje się i definiuje zainicjalizowane dane w następującym formacie:

```
<nazwa zmiennej>    <typ>    <wartość>
```

Kiedy w sekcji `.data` znajduje się jakaś zmienna, podczas asemblacji i konsolidacji kodu źródłowego przydzielane jest miejsce na tę zmienną. Nazwy zmiennych to nazwy symboliczne, a odwołania do pamięci lub zmiennych mogą zajmować jedną lub więcej lokacji pamięci. Nazwa zmiennej odnosi się do początkowego adresu zmiennej w pamięci.

Nazwy zmiennych zaczynają się od litery, po której następują inne litery, cyfry lub znaki specjalne. Dostępne typy danych wymieniono w tabeli 1.1.

Tabela 1.1. Typy danych

Typ	Długość	Nazwa
db	8 bitów	bajt
dw	16 bitów	słowo
dd	32 bity	podwójne słowo
dq	64 bity	poczwórne słowo

W przykładowym programie sekcja `.data` zawiera jedną zmienną, `msg`, która jest nazwą symboliczną wskazującą adres pamięci zajmowany przez `'h'`, pierwszy bajt łańcucha `"witaj, świecie"`, 0. Zatem `msg` wskazuje literę `'h'`, `msg+1` wskazuje literę `'e'` itd. Taką zmienną nazywa się **łańcuchem**, czyli ciągłą listą znaków. Łańcuch jest „listą” lub „tablicą” znaków w pamięci. W rzeczywistości każdą ciągłą listę w pamięci można uważać za łańcuch; znaki mogą być czytelne dla człowieka albo nie, a łańcuch może, ale nie musi mieć znaczenia dla ludzi.

Łańcuch czytelny dla człowieka powinien być zakończony zerem. Kiedy pomijasz końcowe zero, robisz to na własne ryzyko. Końcowe zero, o którym tu mowa, nie jest cyfrą 0 w kodzie

ASCII; jest to liczbowe zero, co oznacza, że przechowująca je komórka pamięci zawiera 8 bitów o wartości zero. Jeśli nigdy nie słyszałeś o kodzie ASCII, zajrzyj do Google'a. Znajomość tego kodu jest ważna dla programisty. Oto krótkie wyjaśnienie: znakom używanym przez ludzi przypisano specjalne kody komputerowe. Wielka litera A ma kod 65, B ma kod 66 itd. Znak nowego wiersza ma kod 10, a znak NULL ma kod 0. Zatem łańcuch kończymy znakiem NULL. Jeśli w wierszu poleceń wpiszesz `man ascii`, Linux pokaże Ci tabelę kodów ASCII.

Sekcja `.data` może również zawierać stałe, czyli wartości, które nie mogą zostać zmienione przez program. Deklaruje się je w następujący sposób:

```
<nazwa stałej>    equ    <wartość>
```

Oto przykład:

```
pi equ 3.1416
```

Sekcja `.bss`

Akronim `bss` oznacza *Block Started by Symbol* (blok rozpoczęty przez symbol), a jego historia sięga lat 50., kiedy deklaracja ta była częścią asemblera opracowanego dla komputera IBM 704. W sekcji `bss` umieszcza się niezainicjalizowane zmienne w następującym formacie:

```
<nazwa zmiennej>    <typ>    <liczba>
```

Dostępne typy danych `bss` wymieniono w tabeli 1.2.

Tabela 1.2. *Typy danych `bss`*

Typ	Długość	Nazwa
<code>resb</code>	8 bitów	bajt
<code>resw</code>	16 bitów	słowo
<code>resd</code>	32 bity	podwójne słowo
<code>resq</code>	64 bity	poczwórne słowo

Na przykład poniższa instrukcja deklaruje miejsce na tablicę 20 podwójnych słów:

```
dArray resd 20
```

Zmienne w sekcji `.bss` nie mają żadnych wartości; wartości zostaną im przypisane później, po uruchomieniu programu. Pamięć nie jest rezerwowana w czasie asemblacji, ale w czasie wykonania. Zastosowanie sekcji `.bss` pokażemy w późniejszych przykładach. Kiedy Twój program zaczyna się wykonywać, prosi system operacyjny o przydzielenie miejsca na zmienne z sekcji `.bss` i wstępne wypełnienie go zerami. Jeśli w czasie wykonania w pamięci zabraknie miejsca na zmienne `.bss`, program przedwcześnie zakończy działanie.

Sekcja .txt

W sekcji .txt rozgrywa się cała akcja. Sekcja ta zawiera kod programu i zaczyna się od następującej deklaracji:

```
global main
main:
```

Część `main:` jest nazywana etykietą. Kiedy etykieta znajduje się w oddzielnym wierszu i nie następuje po niej żaden tekst, dodaj do niej dwukropek; w przeciwnym razie assembler wyświetli ostrzeżenie. A nie należy ignorować ostrzeżeń! Kiedy po etykiecie następują inne instrukcje, dwukropek nie jest potrzebny, ale lepiej wyrobić sobie nawyk kończenia wszystkich etykiet dwukropkiem. Dzięki temu Twój kod będzie bardziej czytelny.

W kodzie *hello.asm* po etykiecie `main:` przygotowujemy rejestry, takie jak `rdi`, `rsi` i `rax`, do wypisania komunikatu na ekranie. Więcej informacji o rejestrach znajdziesz w rozdziale 2. W tym przykładzie wyświetlamy łańcuch na ekranie za pomocą wywołania systemowego, czyli prosimy system operacyjny, aby zrobił za nas całą robotę.

- Kod wywołania systemowego 1, który oznacza „zapis”, umieszczamy w rejestrze `rax`.
- Aby umieścić jakąś wartość w rejestrze, używamy instrukcji `mov`. W rzeczywistości instrukcja ta niczego nie przenosi (ang. *move* — przenieść), ale kopiuje źródło do celu. Jej format to:

```
mov cel, źródło
```

- Instrukcji `mov` można używać w następujący sposób:
 - `mov` rejestr, wartość bezpośrednia,
 - `mov` rejestr, pamięć,
 - `mov` pamięć, rejestr,
 - **operacja nielegalna:** `mov` pamięć, pamięć.
- W naszym kodzie docelowe miejsce zapisu określamy w rejestrze `rdi`, a wartość 1 reprezentuje standardowe wyjście (w tym przypadku oznacza to wypisanie danych na ekranie).
- Adres łańcucha, który ma zostać wyświetlony, umieszczamy w rejestrze `rsi`.
- W rejestrze `rdx` umieszczamy długość komunikatu. Policzniki znaków w łańcuchu `witaj, świecie`¹. Nie liczników znaków cudzysłowu ani końcowego zera. Jeśli policzysz końcowe zero, program spróbuje wyświetlić bajt NULL, co nie ma większego sensu.
- Następnie wykonujemy wywołanie systemowe, `syscall`, a łańcuch `msg` jest wypisywany na standardowym wyjściu. Instrukcja `syscall` oznacza wywołanie funkcji systemu operacyjnego.
- Aby uniknąć komunikatu o błędzie po zakończeniu działania programu, trzeba „czysto” wyjść z programu. Zaczynamy od zapisania wartości 60 (wskazującej „wyjście”)

¹ Polskie znaki w standardowym kodowaniu UTF-8 zajmują 2 bajty, więc każdy z nich trzeba policzyć dwukrotnie; dlatego w przykładowym programie ustawiamy liczbę znaków na 15, a nie 14 — *przyp. tłum.*

w rejestrze `rax`. Wyjściowy kod 0 (oznaczający „sukces”) umieszczamy w rejestrze `rdi`, po czym wykonujemy wywołanie systemowe. Dzięki temu program kończy działanie bez skarżenia się na błędy.

Wywołania systemowe nakazują systemowi wykonanie określonych operacji. Każdy system operacyjny ma inną listę wywołań systemowych, a wywołania w Linuksie różnią się od tych używanych przez Windows lub macOS. W tej książce używamy wywołań systemowych Linuksa dla architektury x64; szczegóły znajdziesz pod adresem http://blog.rchapman.org/posts/Linux_System_Call_Table_for_x86_64/.

Pamiętaj, że 32-bitowe wywołania systemowe różnią się od 64-bitowych. Kiedy czytasz kod, zawsze sprawdź, czy napisano go dla systemu 32-bitowego czy 64-bitowego.

Wróć teraz do wiersza poleceń systemu operacyjnego i poszukaj pliku *hello.lst*. Plik ten został wygenerowany podczas asemblacji, przed konsolidacją, jak określono w pliku *makefile*. Otwórz plik w edytorze, a zobaczysz listing swojego kodu; w lewej kolumnie znajdują się względne adresy, a w następnej kolumnie — kod przetłumaczony na język maszynowy (w notacji szesnastkowej). Zawartość pliku *hello.lst* pokazano na rysunku 1.4.

```

1      1      ; hello.asm
2      2      section .data
3      3      00000000 776974616A2C20C59B-    msg db      "witaj, świecie",0
4      4      00000009 77696563696500
5      5
6      6      section .bss
7      7      section .text
8      8      global main
9      9      main:
10     10     00000000 B801000000    mov     rax, 1      ; 1 = wypisz
11     11     00000005 BF01000000    mov     rdi, 1      ; 1 = na stdout
12     12     10 0000000A 48BE-      mov     rsi, msg     ; łańcuch do wyświetlenia w rsi
13     13     10 0000000C [0000000000000000]    mov     rdx, 15     ; długość łańcucha, bez 0
14     14     11 00000014 BA0F000000    syscall            ; wyświetl łańcuch
15     15     12 00000019 0F05        mov     rax, 60     ; 60 = wyjście
16     16     13 0000001B B83C000000    mov     rdi, 0      ; 0 = wyjściowy kod sygnalizujący sukces
17     17     14 00000020 BF00000000    syscall            ; zakończ
18     18     15 00000025 0F05
19     19     16

```

Rysunek 1.4. Plik *hello.lst*

Po kolumnie z numerami wierszy następuje kolumna z ośmioma cyframi. Kolumna ta reprezentuje lokacje pamięci. Kiedy asembler budował plik obiektowy, nie było jeszcze wiadomo, jakie zostaną użyte lokacje pamięci. Dlatego poszczególne sekcje zaczynają się od lokacji 0. Sekcje `.bss` nie przydzielono pamięci.

W drugiej kolumnie widzimy wyniki konwersji instrukcji asemblera na kod szesnastkowy. Na przykład instrukcja `mov rax` została przekształcona w `B8`, a `mov rdi` — w `BF`. Są to szesnastkowe reprezentacje instrukcji maszynowych. Zwróć też uwagę na konwersję łańcucha `msg` na szesnastkowe kody ASCII. (Później dowiesz się więcej o notacji szesnastkowej). Pierwsza instrukcja do wykonania zaczyna się od adresu `00000000` i zajmuje pięć bajtów: `B8 01 00 00 00`. Podwójne zera służą do wypełniania i wyrównywania pamięci. Wyrównywanie pamięci to funkcja używana przez asemblery i kompilatory do optymalizacji kodu. Możesz podawać asemblerom i kompilatorom różne flagi, aby uzyskać jak najkrótszy kod, jak najszybszy kod albo jakiś kompromis między jednym a drugim. W dalszych rozdziałach omówimy optymalizację kodu pod kątem przyspieszania jego działania.

Następna instrukcja zaczyna się od adresu 00000005 itd. Adresy pamięci składają się z 8 cyfr (tzn. 8 bajtów); każdy bajt liczy 8 bitów. Zatem adresy mają 64 bity; rzeczywiście, używamy asemblera 64-bitowego. Przyjrzyj się też odwołaniu do zmiennej `msg`. Ponieważ adres zmiennej `msg` nie jest jeszcze znany, odwołanie to ma postać `[0000000000000000]`.

Zgodzisz się zapewne, że mnemoniki asemblera i symboliczne nazwy adresów pamięci są znacznie łatwiejsze do zapamiętania niż wartości szesnastkowe — istnieją setki mnemoników z wieloma różnymi operandami, z których każdy przekłada się na jeszcze więcej szesnastkowych instrukcji. We wczesnej erze komputerów programiści używali języka maszynowego, języka programowania pierwszej generacji. Asembler, z jego „łatwiejszymi do zapamiętania” mnemonikami, jest językiem programowania drugiej generacji.

Podsumowanie

W tym rozdziale omówiliśmy następujące zagadnienia:

- Podstawowa struktura programu w asemblerze, z podziałem na różne sekcje
- Pamięć, z symbolicznymi nazwami adresów
- Rejestry
- Instrukcja asemblera: `mov`
- Jak używać wywołania systemowego (`syscall`)
- Różnica między kodem maszynowym a kodem asemblera

Skorowidz

A

algorytm Leverriera, 257
analiza programu, 44, 184
API, application programming interface, 288
argumenty funkcji, 103, 293
arytmetyka, 116
 zmiennoprzecinkowa, 85
asemblacja, 18
 warunkowa, 136, 143
assembler, 18
 struktura programu, 22
 wplatan, 156
 wplatan rozszerzony, 158
AVX, Advanced Vector Extensions, 239, 246

B

bajt, 27, 46
 sterujący imm8, 198, 199
bity
 modyfikowanie, 121
 mxcsr, 180
błąd segmentacji, 192
budowanie programu, 20

C

CLI, command-line interface, 15

D

dane
 niewyrównane, 177, 187
 skalarne, 175
 upakowane, 175
 wyrównane, 177, 187, 189
DDD, Data Display Debugger, 54
 badanie pamięci, 56
 monitorowanie stosu, 83
debuger
 DDD, 54
 GDB, 33
debugowanie, 18, 33, 287
 wiersza poleceń, 147
dezasemblacja programu, 45
DWARF, 20
dyrektywy preprocesora assemblera, 126, 143

E

edytor gedit, 18
ekran DDD, 55

F

flagi, 63, 201
format UTF-8, 285
funkcja, 89
 GetStdHandle, 290
 printf, 43
 WriteConsoleA, 290

funkcje

- argumenty, 103, 293
- konsolidowanie, 97
- w Windows, 293
- wariadyczne, 300
- zewnętrzne, 97

G

GDB, 33

- dezasemblacja, 36
- polecenie, 40
 - list, 34
 - run, 35

I

IDE, integrated development environment, 58

instrukcja

- AND, 52
- cpuid, 170
- NOT, 51
- OR, 51
- test, 173
- XOR, 52

instrukcje

- arytmetyczne, 76
- skoku, 63
- warunkowe, 62

interfejs wiersza poleceń, 15

J

język C, 150

K

kod asemblera, 152

konsolidowanie, 18

konwencje wywoływania, 102, 109

L

liczby

- binarne, 27
- całkowite, 28, 73
- całkowite upakowane, 194
- szesnastkowe, 27
- zmiennoprzecinkowe, 29, 86, 302

Ł

łańcuchy, 22, 161

- długość jawna, 212
- długość niejawna, 210
- manipulowanie, 197
- odwracanie, 81
- określanie długości, 203
- porównywanie, 165, 210
- przenoszenie, 161
- skanowanie, 165
- wyszukiwanie
 - danych, 205
 - podłańcucha, 234
 - zakresu znaków, 231
 - znaków, 203, 226

M

macierze

- mnożenie, 254
- obliczenia, 246
- odwracanie, 257
- transpozycja, 261, 271
- wydajność obliczania śladu, 277
- wydajność obliczeń, 271
- wypisywanie, 254

makra, 125

mapa pamięci, 72

maski łańcuchowe, 226

MASM, 283

MinGW-w64, 284

monitorowanie stosu, 83

N

narzędzie objdump, 127

NASM, 283

Notepad++, 285

O

obsługa

- AVX, 239
- plików, 136, 143
- opakowywanie, 264
- ograniczenia rejestrów, 159

operacje
 bitowe, 111
 macierzowe, 246
 oprogramowanie do wirtualizacji, 15
 optymalizacja wydajności, 271

P

pamięć, 66, 80
 permutacja, 266
 pętle, 62, 65
 pierwszy program, 17, 285
 pisanie
 kodu asemblera, 152
 pliku źródłowego C, 150
 plik, 136
 alive.lst, 46
 hello.lst, 25
 makefile, 19, 44, 48, 100, 114, 154, 184
 źródłowy C, 150
 pliki
 instrukcje, 143
 w Windows, 304
 win32n.inc, 289
 PowerShell, 285
 precyzja
 podwójna, 85
 pojedyncza, 85
 procesor, 170
 program
 adouble.asm, 154
 alive.asm, 43
 alive2.asm, 49
 arguments1.asm, 293
 arguments2.asm, 294
 avx_unaligned.asm, 241
 betterloop.asm, 64
 bits1.asm, 111
 bits3.asm, 121
 circle.asm, 152
 cmdline.asm, 146
 console1.asm, 129
 console2.asm, 131
 cpu.asm, 170
 cpu_avx.asm, 239
 fcalc.asm, 86

file.asm, 136
 files.asm, 304
 fromc.c, 150
 function.asm, 89
 function2.asm, 91
 function4.asm, 97
 hello.asm, 17, 285
 hello2.asm, 41
 hello3.asm, 42
 hello4.asm, 47
 helloc.asm, 288
 hellow.asm, 291
 icalc.asm, 73
 inline1.c, 156
 inline2.c, 158
 jump.asm, 59
 macro.asm, 126, 127
 matrix4x4.asm, 246
 memory.asm, 66
 move.asm, 54
 move_strings.asm, 161
 mxcsr.asm, 180, 185
 print_mxcsr.c, 183
 print16b.c, 229
 printb.c, 114
 rect.asm, 152
 shuffle.asm, 217
 sreverse.asm, 153
 sse_aligned.asm, 190
 sse_integer.asm, 194
 sse_string_length.asm, 203
 sse_string_search.asm, 206
 sse_string2_imp.asm, 210
 sse_string3_exp.asm, 212
 sse_unaligned.asm, 187
 stack.asm, 80, 296
 string4.asm, 226
 string5.asm, 231
 string6.asm, 235
 strings.asm, 165
 trace.asm, 277
 transpose.asm, 271
 transpose4x4.asm, 261
 variadic1.asm, 300
 variadic2.asm, 302
 przepełnienie bufora, 131
 przestrzeń ukryta, shadow space, 286

R

ramka stosu, 93, 95
 rejestr, 27, 108
 flag, 31
 mxcsr, 179
 wskaźnika instrukcji, rip, 31
 xmm, 31, 176
 ymm, 31
 rejestry
 nieulotne, 109
 ogólnego przeznaczenia, 29
 ulotne, 109
 rozszerzenie znakowe, 77

S

SASM, SimpleASM, 58, 62, 284
 instalowanie, 58
 karta Budowanie, 60
 monitorowanie stosu, 83
 używanie, 58
 sekcja
 .bss, 23
 .data, 22
 .txt, 24
 SIMD, Single Instruction, Multiple Data, 175
 skok, 63, 65
 SSE, 187, 194, 197, 226
 sarta, 70
 stos, 67, 80, 93
 monitorowanie, 83
 ramka, 95
 układ, 106
 wyrównanie, 93
 struktura programu, 22

T

tasowanie, 217, 267
 bajtów, 224
 z dystrybucją, 222
 z rotacją, 223
 twierdzenie Cayleya-Hamiltona, 257
 typy
 danych, 22
 danych bss, 23

V

Visual Studio, 283

W

wartości zmiennoprzecinkowe, 298
 wejście-wyjście
 konsolowe, 129
 plikowe, 135
 wiersz poleceń, 146
 debugowanie, 147
 dostęp do argumentów, 146
 Windows, 283
 API, 288
 budowanie okien, 291
 funkcje, 293
 funkcje wariadyczne, 300
 pierwszy program, 285
 pliki, 304
 wirtualizacja, 15
 wskaźnik
 bazowy, 94
 stosu, 67
 wydajność, 271
 obliczania śladu macierzy, 277
 wyjście konsolowe, 288
 wypisywanie, 47
 wyszukiwanie
 podłańcucha, 234
 zakresu znaków, 231
 znaków, 203, 226
 wywołania systemowe, 135, 287

Z

zmienna
 bitflags, 123
 środowiskowa Path, 284
 znak dwukropka, 159

PROGRAM PARTNERSKI

— GRUPY HELION —

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA
Helion

Chcesz zrozumieć, jak naprawdę działa procesor? Naucz się asemblera!

Nauka programowania w asemblerze bywa frustrująca. Język ten jest trudny i nie wybacza błędów. Jednak przebrnięcie przez te niedogodności przyniesie Ci wiele korzyści. Zdobędziesz bezcenną wiedzę o działaniu procesora, zyskasz też skuteczne narzędzie do badania złośliwego oprogramowania. Staniesz się o wiele lepszym programistą, a wiedza o instrukcjach AVX pozwoli Ci na spektakularne optymalizowanie kodu napisanego w językach wyższego poziomu.

Z tą książką stopniowo nauczysz się prostego, podstawowego kodu, a potem bardziej złożonych instrukcji AVX. Nabierzesz wprawy w czytaniu kodu asemblera i zaczniesz łączyć go z kodem w językach wyższego poziomu. Co ważniejsze, teorię ograniczono tu do niezbędnego minimum, za to dokładnie opisano dostępne narzędzia, omówiono sposób ich użytkowania i możliwe problemy. Kod natomiast został zaprezentowany w postaci kompletnych programów asemblera, co pozwoli Ci na dowolne testowanie, zmienianie i inne eksperymenty. W ten sposób przygotujesz się do samodzielnego badania różnych obszarów AVX i korzystania z oficjalnych podręczników Intel'a.

Dzięki książce:

- zrozumiesz, jak działa procesor i na czym polega praca systemu operacyjnego
- dowiesz się, jak kompilatory generują kod maszynowy
- poznasz skuteczniejsze sposoby poprawiania swoich programów
- nauczysz się uruchamiania programów w asemblerze
- zaczniesz badać złośliwe oprogramowanie i podejmować niezbędne działania

Jo Van Hoey — jest emerytowanym inżynierem informatyki. Przez 40 lat pracował w branży IT, na różnych stanowiskach; w IBM zajmował się oprogramowaniem mainframe. Od zawsze interesował się bezpieczeństwem IT i zastosowaniem asemblera do zabezpieczania infrastruktury IT przed atakami i złośliwym oprogramowaniem.

Helion 	KOD KORZYŚCI Sięgnij po więcej!
 helion.pl	ISBN 978-83-289-0109-4
 HELION SA ul. Kościuszki 1c 44-100 Gliwice tel.: 32 230 98 63 helion@helion.pl	 9 788328 901094
Cena: 77,00 zł	

apress